

Ірина ЛІТИЧЕВСЬКА,
 orcid.org/0009-009-3430-9990

аспірант

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
 (Київ, Україна) bracelightiryna@gmail.com

КИЇВСЬКА ШКОЛА ПЕЙЗАЖНОГО ЖИВОПИСУ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

У статті стверджується, що джерельна база дослідження Київської школи пейзажного живопису відзначається широким спектром документів: від візуальних, нормативно-правових матеріалів до цифрових артджерел. Акцентовано увагу, що вищезазначені документи репрезентативні щодо різноманітних аспектів проблематики побутування вищезазначеної школи. Першою чергою, окреслені візуальні джерела є основною документальною бази мистецтвознавчого дослідження: це пов'язано з акумулюванням у межах останніх репродукцій творів пейзажного мистецтва. Своєю чергою, це дозволяє локалізувати основні тенденції розвитку останніх, відстежити самотність їх еволюції у вимірі трансформаційних змін ідіостилу представників.

Підкреслено, що нормативно-правові джерела є допоміжними документами, оскільки вони представляють аналіз правового поля творчої та виставкової діяльності представників угруповання. Разом з тим, цифрові артджерела репрезентують широкий спектр джерел, об'єднаних функційно: вони покликані допомогти вивчити специфіку й особливості представлення творчості таких художників у медіа. Цей вид джерел розширює можливості аналізу Київської школи пейзажного живопису в контексті видозмін сучасного інформаційного простору.

Таким чином, повнота джерельної бази цього дослідження засвідчує продуктивність використання вищезазначених видів у межах мистецтвознавчих розвідок (зокрема, другої половини XX – першої чверті XXI ст). Окрім того, представлений у цій статті підхід продукує глибше розуміння впливу низки факторів (соціокультурних, політичних та інших) на творчість художників-пейзажистів. Також він сприяє визначенню їх місця в українському образотворчому мистецтві загалом та локалізації ролі, яку вони (митці) відіграли у процесі формування сучасної соціокультурної ідентичності України у кореляціях з її мистецьким дискурсом.

Ключові слова: мистецтво, пейзажне мистецтво, пейзажний живопис, Київська школа пейзажного живопису, персоналії, націєтворчість, патріотизм.

Iryna LITICHEVSKA,
 orcid.org/0009-009-3430-9990

PhD candidate

National Academy of Culture and Arts Management
 (Kyiv, Ukraine) bracelightiryna@gmail.com

SOURCE BASE FOR THE STUDY OF THE KYIV SCHOOL OF LANDSCAPE PAINTING

The article argues that the source base of the study of the Kyiv School of Landscape Painting is characterized by a wide range of documents, from visual, regulatory, and legal materials to digital art sourcesmass. It is emphasized that the above documents are representative of various aspects of the problems of the school's existence. First, the outlined visual sources are the main documentary basis for art historical research due to the accumulation of recent reproductions of landscape artworks. In turn, this makes it possible to localize the main trends in the latter's development and to track the originality of their evolution in terms of transformational changes in the idiom of their representatives.

It is emphasized that regulatory sources are auxiliary documents, as they provide an analysis of the legal framework for the creative and exhibition activities of the group's representatives. At the same time, the digital art sources represent a wide range of sources that are united functionally: they are intended to help study the specifics and peculiarities of the representation of the work of such artists in the media. This type of source expands the possibilities of analyzing the Kyiv School of Landscape Painting in the context of changes in the contemporary information space.

Thus, the completeness of the source base of this study demonstrates the productivity of using the above-mentioned severalioned types within the framework of art historical research (in particular, the second half of the twentieth century – the first quarter of the twenty-first century). In addition, the approach presented in this article produces a deeper understanding of the influence of a number of factors (socio-cultural, political, and other) on the work of landscape artists. It also helps to define their place in the Ukrainian fine arts in general and to localize the role they (the artists) played in shaping Ukraine's contemporary socio-cultural identity in correlation with its artistic discourse.

Key words: art, landscape art, landscape painting, Kyiv School of Landscape Painting, personalities, nation-building, patriotism.

Постановка проблеми. Феномен Київської школи пейзажного живопису (далі – КШПЖ) в українському мистецтві має інтегровану, міждисциплінарну природу, що, пов'язане з імплементацією до його вивчення низки соціокультурних явищ. Така значущість КШПЖ, своєю чергою, детермінована широким спектром актуалізованих її членами художніх підходів, ретельністю й фундаменталізмом у репрезентації настроїв природи поряд з імплементацією академічних і народних традицій у творах представників останньої. Відтак, ґрунтовне й фундаментальне вивчення КШПЖ можливе лише за умови актуалізації широкої джерельної бази, яка, природно, включає цілу низку документів: історичних, архівних, а також питомих мистецтвознавчих матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Натомість виділимо низку праць, у яких актуалізовану змістовно-семантичний аспект таких кореляцій, де головний акцент зроблено на конотаціях творчості у національному, культурологічному, художньому й філософському вимірах (Авраменко, 1991: 36, Антонич, 1967: 330-339, Голубець, 2001: 176, Лагутенко, 2006: 240, Огієнко, 1918: 272). Також вагомими вважаємо праці М. Гриншиної (Гришина, 2019: 416), яка поставила основою дискурс-аналіз певних (так званих «великих») стильових епох, та О. Петрової (Петрова, 2016: 50-58), у роботі якої в основу покладено детермінацію змін художньої свідомості. Показовими також вважаємо праці таких дослідників як: Н. Булавина (Булавина, 2018: 83-90) локалізує як релевантні репрезентативні механізми інституціоналізації мистецтва; Д. Скринник-Миська (Скринник-Миська, 2015: 90-98) акцентує увагу на значущості соціальної (так званої «подієвої») історії, суспільно- й системно-історичного аналізу тощо, М. Юр (Юр, 2021: 482) локалізує самотність аналізу художніх модусів та специфіку їх функціонування та інших авторів.

Отже, вищезазначений дослідниками підхід засвідчує результати своєї імплементації у синхронні процеси, задіяні у межах еволюційних змін мистецької парадигми. Мовиться не лише про формальну презентацію культурного продукту (надбання, спадщини тощо), а й самого дискурсу, який тут постає параметризаційними особливостями творчої лабораторії представника КШПЖ. Цей підхід дозволяє локалізувати естетичну й художню специфіку мистецьких засад художника, самотність його художнього бачення та репрезентації онтологічної реальності у картинах.

Співзвучним вищезазначеному є методологія аналізу, пропонована М. Юр (Юр, 2021: 482), за

якою авторкою представлено «модель», виформування якої відбувається в контексті смислотворення та смислової варіативності культурного продукту (надбання, спадщини тощо). Такий підхід, з одного боку, засвідчує наявну на сьогодні лакунізованість у дослідженні робіт представників КШПЖ. З іншого – новий шлях аналізу картин останніх як культурного продукту із локалізацією дискурсу з подальшим формуванням концептуальних моделей. Такі моделі актуалізовані у межах інтеграції знань різних наук до гуманітарної парадигми, а також інноваційного підходу до вивчення продуктів культури в контексті її інтенсифікації: як елемент полісислової й культурологічної наступності.

Мета статті – проаналізувати джерельну базу дослідження Київської школи пейзажного живопису, а саме особливості візуальних, нормативно-правових та цифрових артджерел матеріалів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вищезазначена цінність джерельної бази для мистецтвознавчих досліджень, а також акцентовано на тому, що безпосередньо у вивченні КШПЖ актуалізовано їх широкий спектр. Ґрунтуючись, на класифікації джерельної бази М. Юр можемо виділити такі групи: а) *візуальні* – художні альбоми, каталоги виставок, листівки, постери тощо; б) *нормативно-правові* – Конституція України, закони, постанови, накази та інші, релевантні для побутування мистецьких практик (зокрема, КШПЖ); в) *цифрові артджерела* – вебсайти, віртуальні виставки, рецензії, огляди, інтерв'ю, тощо. Задля глибшого унаочнення ролі останніх та їх значення у представленому дослідженні розглянемо кожен групу детально (Юр, 2021: 482).

1. *Візуальні джерела* є друкованими виданнями, які репрезентують твори мистецтва, відіграючи роль у поширенні інформації про них, популяризації й репрезентації. Ця група є базовою для дослідження творчості представників КШПЖ другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст., що детерміновано можливістю глибокого вивчення у їх межах візуального мистецтва визначеного періоду та самотності його трансформаційних змін. Особлива роль належить художнім альбомам, каталогам виставок, аукціонів та музейних колекцій, комплектам листівок тощо (Гринишина, 2019: 416).

Художні альбоми, опубліковані спеціалізованими видавництвами, де містяться репродукції пейзажів українських майстрів із акцентуванням на роботах художників, репрезентативних щодо творчості останніх та її періодизації. Ці видання містили якісні репродукції, які дозволяють проа-

налізувати самотність техніки, творчого стилю, композиційних рішень, колористичної специфіки та іншого, що засвідчує їхню мистецтвознавчу значущість для дослідження КШПЖ. Прикладами є альбоми, каталоги живописних творів і фотокниги К. Білокур – «Катерина Білокур. Фотокнига» (Розсошинська, Федорук, 2001: 128); М. Глущенко – «Глущенко М.П. Живопис. Графіка. До 100-річчя з дня народження художника», «Колекція творів Миколи Глущенко із зібрання Дніпропетровського художнього музею» (Демшиць, 2001: 32, Несмачний, 2021: 108); А. Криволапа – «Анатолій Криволап. Український мотив. Ностальгія», «Анатолій Криволап. Структури» (Атлант ЮЕМСі, 2006: 64, Нац. худож. музей України, 2009: 112); І. Марчука – «Марчук І. Дорога додому», «Іван Марчук. Альбом-каталог» (Атлант ЮЕМСі, 2008: 135, Атлант ЮЕМСі, 2004: 519); С. Шишко – «Шишко С.Ф. Київська сюїта», «Сергій Шишко. Пейзажі Києва» (Мистецтво, 1987: 86, Стельмах, 1971: 32); Т. Яблонської – «Яблонська Т. Живопис. Графіка», «Л. Владич. Тетяна Нилівна Яблонська» (Бугаєнко, 1991: 174, Владич, 1958: 63) та інших митців. Показово, що частину вищезазначених видань опублікували ще у радянський час, натомисть, іншу – видали вже у незалежній Україні, що дозволяє порівняти самотність представлення мистецьких тенденцій (Петрова, 2016: 50-58). Такі видання супроводжують невеликі вступні статті та коментарі, покликані занурити читача у дискурс, на тлі якого продукувались твори, й акцентувати на особливостях кожної картини і його стилю.

Також у цій групі джерел доцільно виокремити вищезазначені друковані *каталоги* пейзажистів з музейних колекцій, аукціонних будинків та інших. Зокрема варто згадати: «Світ Катерини Білокур. Каталог творів колекції Музею українського народного декоративного мистецтва» (Розсошинська, 2000: 64), «Микола Глущенко. Каталог» (Верба, 1976: 32), «Марчук І.С. Альбом – каталог» (Атлант ЮЕМСі, 2004: 519). Також, варто відзначити низку сучасних тематичних ретроспективних альбомів, що охоплюють різні аспекти розвитку українського мистецтва, репрезентуючи його самотність (Фартінга, Корка, 2021: 576). Цінними також є *каталоги виставок* художників, які містять повний перелік представлених до експозиції мистецьких робіт. Останні репрезентативні щодо динаміки, структури виставок аналізованого періоду, а також охарактеризування вибору творів та акцентування на певних мистецьких практиках, стилях і темах робіт. Особливо значущими вважаємо альбоми великих ретроспективних виставок, де представлені пейзажисти кількох

поколінь, адже каталоги супроводжують текстові коментарі кураторів, мистецтвознавців та експертів (Булавина, 2018: 83-90). До них належать такі каталоги виставок: «Катерина Білокур. Каталог виставки до 100-ліття від дня народження» (Маричевський, Перевальський, 2000: 16), «Каталог виставки творів заслуженого діяча мистецтв УРСР М. П. Глущенко» (Альтерман, 1956: 78), «Графіка М. Глущенко 1930–1970 років. Каталог виставки» (Димшиц, Лагутенко, 2012: 125), «Сергій Федорович Шишко. Каталог виставки творів» (Мистецтво, 1981: 84).

Також варто зазначити про каталоги (як віртуальні, так і друковані) аукціонів та виставок-продажів, які розміщують на вебсайтах мистецьких галерей та аукціонів. Останні можуть мати цифрові копії робіт художників, що дозволяє ознайомитися із деталями композиції, техніками виконання та іншого у пейзажах українських майстрів з КШПЖ. Відзначимо, що здебільшого мистецькі галереї все ж зосереджені на представленні творчості сучасних українських і не тільки художників, їхній виставковий та інший діяльності (Лагутенко, 2006: 240).

Вагомим інструментом популяризації образотворчого мистецтва серед населення, а також складником джерельної бази були *листівки* з репродукціями творів українських художників. Наприклад, «Катерина Білокур. Комплект листівок» (Перевальський, 1973: 15), «М. П. Глущенко. Комплект листівок» (Івашиніна, 1961: 21), «Анатолій Криволап. Комплект листівок» (Art Huss, 2014: 14), «Квіти Сергія Шишка. Комплект листівок» (Мистецтво, 1980: 12), «Тетяна Нилівна Яблонська. Комплект листівок» (Держ. вид-во образотв. мист-ва і муз. літ., 1957: 12). Порівняння таких документів різних історичних періодів дозволяє прослідкувати зміни жанру впродовж певного періоду. Також листівки є цінним джерелом, у якому засвідчено стильові та технічні трансформації українських пейзажів.

Таким чином, до видових ознак візуальних джерел відносимо: *контекстуальність* (репрезентацію історичного, соціального та культурного тла); *локальність* (обмеженість представленості робіт певних персоналій художників: альбоми, каталоги та інші здебільшого вміщують найпоказовіші роботи і видатні постаті періоду); *естетичну виразність* (ретрансляційну природу творів живопису щодо широкого спектра емоцій, вражень та естетичного сприйняття глядача); *формалізм* (усталеність певних композиційних елементів – кольору, форми та інших, що можна аналізувати у вимірі художніх методів, стилів і тому поді-

бного) тощо (Станкевич, 2004: 91-100). Вищезазначені ознаки (параметризація) увиразнюють роль візуальних джерел як базових складників мистецтвознавчого дослідження КШПЖ, адже вони репрезентативні щодо стильової самобутності, трансформаційних змін творчості художників другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст.

2. *Нормативно-правові джерела* – група документів, репрезентативна щодо локалізації особливостей правового та інституційного середовища. До цієї групи, на нашу думку, належать: закони, укази, накази, постанови та інші документи, які регулюють діяльність закладів культури, художніх спілок тощо. Також, ці документи визначають організацію, стандартування виставкової діяльності та підтримку або лімітування діяльності художників аналізованого періоду (Авраменко, 1991: 36).

Вищезазначене засвідчує продуктивність актуалізації нормативно-правових джерел у межах гуманітарних (зокрема, мистецтвознавчих) досліджень як інноваційного, допоміжного інструмента для аналізу соціокультурних, психолого-мистецьких процесів КШПЖ. Так, правовий вимір мистецьких практик, методів та стилів визначають норми Конституції України, зокрема стаття 11 (Конституція України, 1996: № 30). Окрім того, релевантним у цій групі є законодавство у сфері культури, мистецтва та авторського права (Закон про культуру України, 2010: № 2778-УІ), Закон України про професійних творчих працівників та творчі спілки (1997: № 554/97 ВР), Закон України «Про авторське право і суміжні права» (2022: № 2811-20) дотичне до низки питань продукування культурних продуктів зокрема і картин. Відтак, аналіз нормативно-правових джерел дозволяє не лише локалізувати питомі тенденції державної культурної політики, а й відстежити роль таких документів у розвитку образотворчого мистецтва (зокрема, пейзажного живопису) в Україні.

Таким чином, нормативно-правові джерела допомагають з'ясувати правові основи співпраці між митцями та державним сектором (до прикладу, інституціями), локалізують актуалізовані механізми підтримки митців і регулювання їх авторських прав, а також висвітлюють динаміку виформування умов для професійного зростання останніх.

3. *Цифрові артджерела* – третя значуща група джерел, актуалізовані у межах нашого дослідження, використання якої продукує фундаментальне вивчення ступеня представлення пейзажної творчості митців КШПЖ у медіа (більшою мірою, онлайн-ових). Зокрема, сюди відносимо

персональні вебсайти художників-пейзажистів А. Криволап (anatolykryvolap.com), І. Марчук (ivan-marchuk.com), В. Михальчук (mykhalchuk.org), С. Брандт (sergeybrandt.com) віртуальні виставки – «Пленерні подорожі Валерія Давидова» (osmerkinmuseum.kr.ua › osm01_u), «Україна на полотні – до Дня художника» (lvduvs.edu.ua › virtual-book-exhibitions2), «Віртуальна виставка картин Олега Шупляка» (YouTube · Оціум Бібліотека на Русанівці), розміщені на онлайн-платформах галерей – GALLERY 101 (gallery101.com.ua › art-online), портал незалежних художників (painters.com.ua › vystavki) та профільних вебпорталах тощо. Також до нашого аналізу залучено низку публіцистичних статей та мистецтвознавчих оглядів у масмедіа, присвячених виставковій діяльності художників КШПЖ та їхнім інтерв'ю.

Вагомим елементом також є вищезазначені виставки, які демонструють строкаті техніки, неповторний ідіостиль та інше, притаманні представникам КШПЖ. Митці цього угруповання узвичаєно виформували естетичний дискурс українського мистецтва в умовах цифровізації, соціокультурних змін. Репрезентація вищезазначених заходів у масмедіа є потужним каталізатором поширення даних про вагомі події культурного життя, де увиразнено їх значущість для українського мистецького дискурсу загалом (Федорук, 2021: 482).

Особливостями цього виду джерел є: *актуальність* (позначена швидкою реакцією на певні мистецькі події, що дозволяє оперативно відстежувати тематичну інформацію); *доступність* (здебільшого такі матеріали публікують у вільному доступі, що дозволяє ознайомлюватись із ними широкій аудиторії); *варіативність* (низка доступних форматів, в тому числі і вищезазначені вебсайти художників, галерей та аукціонів, віртуальні виставки, тощо); *суб'єктивність* (здебільшого такі матеріали виражають певну думку журналіста, критика, експерта і тому подібних, а отже мають суб'єктивний характер) (Скринник-Миська, 2015: 90-98). Окреслені особливості, природно, складають специфіку цієї групи джерел, а також її репрезентативність в контексті дослідження КШПЖ на сучасному етапі.

Відзначимо, що актуалізація цифрових артджерел як джерельної бази мистецтвознавчого дослідження суттєво розширює можливості аналізу творчості представників цієї школи. Окрім того, це дозволяє виокремити тенденції розвитку пейзажного живопису у вимірі реалій сучасного дискурсу, а також його трансформаційних змін (Антонич, 1967: 330-339). Так, дослідження широкого

спектра онлайн-ресурсів дозволяє вивчити різноманітні дані про художників та їх кореляції з поточним на той час і актуальним сьогодні дискурсом. Окрім того, саме цифрові артджерела дають можливість осмислити всю полікультурну систему українського мистецтва в контексті трансформаційних змін пейзажів та кореляцій останніх з низкою суспільно-історичних подій в умовах глобалізації та цифровізації. Так, персональні вебсайти зазвичай вміщують безпосередні бібліографічні відомості, виставкову діяльність та інше. Це є цінним не лише у вимірі біографічних розвідок, а й щодо осягнення творчої самобутності та мистецьких впливів на їх творчість. Вебсайти художників-пейзажистів до всього, можуть містити великі колекції їхніх картин, що увиразнює наше уявлення про сучасну візуалістику (візуальні підходи останніх) та ідіостиль (індивідуальну стилістику робіт) в межах КШПЖ (Голубець, 2001: 176). Звертає увагу суб'єктивність представленої на них інформації, що, може бути оптимізована поєднанням даних з них із іншими джерелами для комплексного аналізу.

Згадаємо також *вебсайти культурно-мистецького та розважального спрямування*, на яких можна дізнатися про творчість сучасних українських пейзажистів, які присвятили свої роботи українській столиці. До прикладу, вебсайти «Суспільне. Культура», «Comments.ua», «BigKyiv», «KyivGallery», «ТиКиїв», «Вікенд» та інші. Матеріали на вищезазначених сайтах акцентують увагу на широкому спектрі пейзажної проблематики: стилях відповідного живопису другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст. (зокрема, модернізмі, соціалістичному реалізмі, неоекспресіонізмі та постімпресіонізмі) (Огієнко, 1918: 272).

Релевантними джерелами, репрезентативними щодо досліджуваної проблематики є, на наш погляд, вищезазначені *інтерв'ю*, у яких розкрито погляди представників КШПЖ, розуміння останніми засадничих питань пейзажного живопису, самобутність впливів глобалізації на українське мистецтво загалом.

Такі документи (інтерв'ю) здебільшого репрезентативні щодо широкого спектра проблем, тем та іншого: від технічних особливостей стилю до побутових елементів творчості й філософічності пейзажів. Окрім того, у цих документах висвіт-

лено питомі особливості розвитку українського мистецтва на сучасному етапі. Останнє робить їх використання особливо знаковим для дослідження трансформаційних змін КШПЖ впродовж другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст. крізь призму різноманітних творчих підходів. Разом з тим, цей вид джерел, закономірно, є обмеженим у представленні історичного контексту вищезазначених змін, тому потребує доповнення іншими окресленими джерелами.

Висновки. Отже, джерельна база дослідження КШПЖ відзначається широким спектром матеріалів: від візуальних, нормативно-правових до цифрових артджерел. Вищезазначені документи репрезентативні щодо різноманітних аспектів проблематики побутування вищезазначеної школи. Першою чергою, окреслені візуальні джерела є основною документальною бази мистецтвознавчого дослідження: це пов'язано з акумулюванням у межах останніх репродукцій творів пейзажного мистецтва. Своєю чергою, це дозволяє локалізувати основні тенденції розвитку останніх, відстежити самобутність їх еволюції у вимірі трансформаційних змін ідіостилу представників. Нормативно-правові джерела є допоміжними документами, оскільки вони представляють аналіз правового поля творчої та виставкової діяльності представників угруповання. Разом з тим цифрові артджерела репрезентують широкий спектр джерел, об'єднаних функційно: вони покликані допомогти вивчити специфіку й особливості представлення творчості таких художників у медіа. Цей вид джерел розширює можливості аналізу КШПЖ в контексті видозмін сучасного інформаційного простору.

Таким чином, повнота джерельної бази цього дослідження засвідчує продуктивність використання вищезазначених видів у межах мистецтвознавчих розвідок (зокрема, другої половини ХХ – першої чверті ХХІ ст.). Представлений у цій статті підхід продукує глибше розуміння впливу низки факторів (соціокультурних, політичних та інших) на творчість художників-пейзажистів, а також сприяє визначенню їх місця в українському образотворчому мистецтві загалом та локалізації ролі, яку вони (митці) відіграли у процесі формування сучасної соціокультурної ідентичності України у кореляціях з її мистецьким дискурсом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонич Б.-І. Національне мистецтво (спроба ідеалістичної системи мистецтва). Зібрані твори / ред. С. Гордінський, Б. Рубчак. Нью-Йорк ; Вінніпег : Слово, Об'єднання українських письменників в екзилі, 1967. С. 330–339.
2. Білозуб Л. М. Історія мистецтв : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 148 с.
3. Булавина Н. Вітчизняна модель українського мистецтва. Шлях до зрілості. *Сучасне мистецтво*. 2018. № 14. С. 83–90.

4. Зарецький В. Живопис. Графіка. Каталог виставки творів / авт. ст., упоряд. О. О. Авраменко. Київ, 1991. 36 с.
5. Голубець О. Між свободою і тоталітаризмом : мистецьке середовище Львова другої половини ХХ ст. Львів : Академічний експрес, 2001. 176 с.
6. Гринишина М. Синтетичний театр. Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України. Київ : Фенікс, 2019. 416 с. : іл. ISBN 978-966-136-722-6
7. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення / заг. ред. С. Фартінга ; передм. Р. Корка ; пер. з англ. А. Пітик та ін. Харків : Віват, 2021. 576 с.
8. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ ст. : монографія. Київ : Грані-Т, 2006. 240 с. : іл.
9. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Київ : Вид-во книгарні Є. Череповського, 1918. 272 с.
10. Петрова О. Етніка у творчості вчених художників. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*. 2016. Вип. 8. С. 50–58.
11. Скринник-Миська Д. М. Системно-історичний аналіз історії мистецтва : періодизація художнього процесу у теорії А. Данто. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2015. № 2. С. 90–98.
12. Станкевич М. Проблема етномистецької традиції в модерні й авангарді. Автентичність мистецтва = Authenticity of Art : питання теорії пластичних мистецтв : вибрані праці. Львів : Спілка критиків та істориків мистецтв, 2004. С. 91–100.
13. Федорук О. К. Український живопис ХІХ – поч. ХХІ ст. : національна, конвенціональна, авторська моделі. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. Київ Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва. 2021. 482 с. URL: <https://goo.su/gLMIdph> (дата звернення: 10.02.2025).
14. Юр М. Український живопис ХІХ – поч. ХХІ ст. : національна, конвенціональна, авторська моделі. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства. Київ. Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва. 2021. 482 с. URL: <https://goo.su/YXtE> (дата звернення: 10.02.2025).
15. Білокур К. Фотокнига / вступ. ст. Н. Розсошинська, О. Федорук. Київ : Спалах, 2001. 128 с. : іл. ISBN 966-512-066-2.
16. Глущенко М. П. Живопис. Графіка. До 100-річчя з дня народження. Каталог / упоряд. Е. Димшиць. Київ, 2001. 32 с. : іл.
17. Колекція творів Миколи Глущенка із зібрання Дніпропетровського художнього музею. Альбом-каталог / упоряд. С. М. Несмачний. Дніпро : Сігматрейд, 2021. 108 с.
18. Криволап А. Український мотив. Ностальгія. 2000–2005 рр. Альбом. Київ : Атлант ЮЕмСі, 2006. 64 с. : кольор. іл.
19. Криволап А. Структури. Альбом. Київ, Атлант ЮЕмСі, 2009. 112 с. : кольор. іл.
20. Марчук І. Дорога додому. Альбом. Київ : Атлант ЮЕмСі, 2008. 135 с. : кольор. іл.
21. Марчук І. Альбом-каталог. Київ : Атлант ЮЕмСі, 2004. 519 с. ISBN 966-95919-7-X.
22. Шишко С. Ф. Київська сюїта. Альбом. Київ : Мистецтво, 1987. 86 с. : іл.
23. Шишко С. Ф. Пейзажі Києва. Альбом / вступ. ст. М. П. Стельмах. Київ : Мистецтво, 1971. 32 с.
24. Яблонська Т. Живопис. Графіка. Альбом / авт.-упоряд. І. Бугасенко. Київ : Мистецтво, 1991. 174 с. : іл.
25. Владич Л. Тетяна Нилівна Яблонська : монографія. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1958. 63 с. : іл.
26. Світ Катерини Білокур. Каталог творів колекції Державного музею українського народного декоративного мистецтва / авт.-упоряд. Н. Розсошинська. Київ : Емма, 2000. 64 с. : іл.
27. Глущенко М. П. Каталог / упоряд. І. І. Верба. Київ : Поліграфкнига, 1976. 32 с.
28. Марчук І. С. Альбом-каталог / упоряд. І. С. Марчук. Київ : Атлант ЮЕмСі, 2004. 519 с. : іл. ISBN 966-95919-7-X. (ББК 85.103)
29. Білокур К. Каталог виставки творів. До 100-річчя від дня народження / ред.-упоряд. М. Маричевський, В. Перевальський. Київ : «Образотворче мистецтво», 2000. 16 с. : іл.
30. Каталог виставки творів заслуженого діяча мистецтв УРСР М. П. Глущенка / упоряд. В. Альтерман. Київ, 1956. 78 с.
31. Глущенко М. П. Каталог виставки «Графіка 1930–1970 років» / Київ. нац. музей рос. мистецтва ; упоряд. О. Василенко ; авт. текстів Е. Димшиц, О. Лагутенко ; ред. К. Алімчева ; пер. Л. Герасименко, О. Подшибіткіна. Київ : Золотое сечение, 2012. 125 с. : іл.
32. Шишко С. Ф. Каталог виставки творів. Київ : Мистецтво, 1981. 84 с.
33. Білокур К. Катерина Білокур. Комплект листівок / худож. ред. В. Є. Перевальський. Київ : Мистецтво, 1973. 15 листівок з текстовками укр., рос., англ.
34. Глущенко М. П. Комплект листівок / ред. Івашиніна. Київ : Книжкова фабрика «Жовтень», 1961. 21 с.
35. Криволап А. Анатолій Криволап. Комплект листівок. Київ : Art Huss, 2014. 14 с. URL: <https://uartlib.org> (дата звернення: 23.07.2025).
36. Квіти Сергія Шишка. Комплект листівок. Київ : Мистецтво, 1980. 12 с. URL: <https://uartlib.org> (дата звернення: 23.07.2025).
37. Тетяна Нилівна Яблонська. Комплект листівок. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1957. 12 с.
38. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 14.02.2025).

39. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. Розділ 2, ст.1, п.12, 15; ст.2, п.3 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17> (дата звернення: 23.07.2025).
40. Про професійні творчі працівники та творчі спілки : Закон України від 7.10.1997 р. № 554/97-ВР. Ст.1, 2, 3, 4 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/554/> (дата звернення: 23.07.2025).
41. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 1.12.2022 р. № 2811-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20> (дата звернення: 23.07.2025).
42. Анатолій Криволап. Персональний вебсайт художника. URL: <https://anatolykryvolap.com> (дата звернення: 23.07.2025).
43. Видатний художник сучасності. Персональний вебсайт Івана Марчука. URL: <https://ivan-marchuk.com> (дата звернення: 23.07.2025).
44. Михальчук Вадим Володимирович. Персональний вебсайт художника. URL: <https://mykhalchuk.org> (дата звернення: 23.07.2025).
45. Сергій Брандт. Персональний вебсайт художника. URL: <http://www.sergeybrandt.com> (дата звернення: 23.07.2025).
46. Персональна виставка живописних творів члена Національної спілки художників України Валерія Давидова «Пленерні подорожі Валерія Давидова». URL: <https://osmerkinmuseum.kr.ua> (дата звернення: 23.07.2025).
47. Україна на полотні. До Дня художника. Львівський державний університет внутрішніх справ. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua> (дата звернення: 23.07.2025).
48. Шупляк О. Віртуальна виставка картин. Оціум. Бібліотека на Русанівці, Вільний простір. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 23.07.2025).
49. GALLERY 101 : мистецтво онлайн. URL: <https://gallery101.com.ua/art-online> (дата звернення: 23.07.2025).
50. Портал незалежних художників України. URL: <https://painters.com.ua/vystavki> (дата звернення: 23.07.2025).

REFERENCES

1. Antonych B.-I. (1967) *Natsionalne mystetstvo (sproba idealistychnoi systemy mystetstva)*. [National art: an attempt at an idealistic system of art] Bohdan Ihor Antonych. Zibrani tvory, ed. S. Hordynskyi, B. Rubchak, New York; Winnipeg: Slovo, Obiednannia Ukrainykykh Pysmennykiv v Exile, pp. 330–339. [in Ukrainian]
2. Bilozub L. M. (2019) *Istoriia mystetstv: navch. posibnyk dlia zdobuvachiv stupenia vyshchoi osvity bakalavra spets. "Dyzyain", osvıt.-prof. prohr. "Hrafichnyi dyzyain"*. [History of the arts: textbook for bachelor students in "Design", educational-professional program "Graphic design"] Zaporizhzhia: Zaporiz. nats. un-t, 148 p. [in Ukrainian]
3. Bulavina N. (2018) *Vitchyzniana model ukrainskoho mystetstva. Shliakh do zrillosti*. [Domestic model of Ukrainian art. The path to maturity] *Suchasne mystetstvo*, no. 14, pp. 83–90. [in Ukrainian]
4. Zaretskyi V. (1991) *Zhivopys. Hrafika: katalog vystavky tvoriv, author and compiler O. O. Avramenko*. [Painting. Graphics: exhibition catalogue] Kyiv, 36 p., illustrated. [in Ukrainian]
5. Holubets O. (2001) *Mizh svobodoiu i totalitaryzmom: mystetske seredovyshche Lvova druhoi polovyny XX st.* [Between freedom and totalitarianism: the art scene of Lviv in the second half of the 20th century] Lviv: Akademichnyi ekspres, 176 p. [in Ukrainian]
6. Hrynyshyna M. (2019) *Syntetychnyi teatr*. [Synthetic theatre] Institute of Contemporary Art Problems of NAU of Ukraine. Kyiv: Feniks, 416 p., illustrated. [in Ukrainian]
7. *Istoriia mystetstva* (2021) *Istoriia mystetstva vid naidavnishykh chasiv do sohodennia*, ed. S. Fartin, foreword by R. Kork, transl. from English by A. Pityk et al. [The history of art from ancient times to the present] Kharkiv: Vivat, 576 p. [in Ukrainian]
8. Lahutenko O. (2006) *Ukrainska hrafika pershoi tretyny XX st.* [Ukrainian graphics of the first third of the 20th century] Kyiv: Hrani-T, 240 p., illustrated. [in Ukrainian]
9. Ohiienko I. (1918) *Ukrainska kultura. Korotka istoriia kulturnoho zhyttia ukrainskoho naroda: kurs chytanyi v Ukr. nar. un-ti: z mal., portret. ukr. kult. diiachiv*. [Ukrainian culture. A brief history of the cultural life of the Ukrainian people: course taught at the Ukrainian People's University] Kyiv: Vyd-vo knyharnia Ye. Cherepovskoho, 272 p. [in Ukrainian]
10. Petrova O. (2016) *Etnika u tvorchosti vchenykh khudozhnykiv*. [Ethnic elements in the work of scholar artists] *Aktualni problemy mystetst'koi praktyky i mystetsoznavchoi nauky*, Kyiv, no. 8, pp. 50–58. [in Ukrainian]
11. Skrynnyk-Myska D. M. (2015) *Systemno-istorychnyi analiz istorii mystetstva: periodizatsiia khudozhnoho protsesu u teorii A. Danto*. [Systematic and historical analysis of art history: periodization of the artistic process in A. Danto's theory] *Visnyk Kharkiv. derzh. akad. dyzainu i mystetstv*, no. 2, pp. 90–98. [in Ukrainian]
12. Stankevych M. (2004) *Problema etnomystetst'koi tradytsii v moderni i avanhardi*. [The problem of ethnographic art tradition in modernism and avant-garde] *Avtentychnist' mystetstva = Authenticity of Art: pytannia teorii plastych. mystetstv: vybrani pratsi*, Lviv: Spilka krytykiv ta istorykiv mystetstv, pp. 91–100. [in Ukrainian]
13. Fedoruk O. K. (2021) *Ukrainskyi zhyvopys XIX – poch. XXI st.: nats., konvents., avtorski modeli: dysertatsiia ... doktora mystetsoznavstva: 26.00.01*. [Ukrainian painting of the 19th – early 21st century: national, conventional, authorial models: doctoral dissertation] *Nats. akad. mystetstv Ukrainy, Instytut problem suchasnoho mystetstva*, Kyiv, 482 p. Institute of Contemporary Art Problems: website. URL: <https://goo.su/gLMIdph> (accessed: 10.02.2025). [in Ukrainian]
14. Yur M. (2021) *Ukrainskyi zhyvopys XIX – poch. XXI st.: nats., konvents., avtorski modeli: dysertatsiia ... doktora mystetsoznavstva: 26.00.01*. [Ukrainian painting of the 19th – early 21st century: national, conventional, authorial models: doctoral dissertation] *Nats. akad. mystetstv Ukrainy, Instytut problem suchasnoho mystetstva*, Kyiv, 482 p. Institute of Contemporary Art Problems: website. URL: <https://goo.su/YXtE> (accessed: 10.02.2025). [in Ukrainian]

15. Bilokur K. (2001) [Text]: photobook, intro. articles by N. Rozsoshynska and O. Fedoruk. [Bilokur: Photobook] Kyiv: Spalakh, 128 p., illustrated. ISBN 966-512-066-2. Text in Ukrainian and English. [in Ukrainian]
16. Hlushchenko M. P. (2001) Zhivopys. Hrafika. Do 100-richchia z dnia narodzhennia: katalog, comp. E. Dymshyts. [Painting. Graphics. To the 100th anniversary of birth: catalogue] Kyiv, 32 p., illustrated. [in Ukrainian]
17. Kolektsiia tvoriv Mykoly Hlushchenka (2021) Kolektsiia tvoriv Mykoly Hlushchenka iz zibrannia Dnipropetrovskoho khudozhnoho muzeiu: al'bom-kataloh, comp. S. M. Nesmachnyi. [Collection of works by Mykola Hlushchenko from the Dnipro Art Museum: album-catalogue] Dnipro: Sihmatreid, 108 p. [in Ukrainian]
18. Kryvolap A. (2006) Anatolii Kryvolap: Ukrainskyi motyv. Nostalhiia. 2000–2005 rr. = Anatoli Kryvolap. Ukrainian motif. Nostalgia. 2000–2005: album, author of text and photographs. Kyiv: Atlant UEMSi, 64 p., color ill. (Zhivopys = Painting). Text in Ukrainian and English. [in Ukrainian]
19. Kryvolap A. (2009) Struktury = Structures: album. [Structures] Nats. khudozh. muzei Ukrainy, T. Mironova Gallery. Kyiv: [no publisher], 112 p., color ill. [in Ukrainian]
20. Marchuk I. (2008) Doroha dodomu: al'bom. [The road home: album] Kyiv: Atlant UEMSi, 135 p., color ill. (Zhivopys). [in Ukrainian]
21. Marchuk I. (2004) Ivan Marchuk: al'bom-kataloh. [Ivan Marchuk: album-catalogue] Kyiv: Atlant UEMSi, 519 p. ISBN 966-95919-7-X. [in Ukrainian]
22. Shyshko S. F. (1987) Kyivska siuita: al'bom. [Kyiv Suite: album] Kyiv: Mystetstvo, 86 p., illustrated. [in Ukrainian]
23. Shyshko S. F. (1971) Serhii Shyshko. Peizazhi Kyieva: al'bom, intro. article by M. P. Stelmakh. [Serhii Shyshko. Landscapes of Kyiv: album] Kyiv: Mystetstvo, 32 p. [in Ukrainian]
24. Yablonska T. (1991) Zhivopys. Hrafika: al'bom, author-comp. I. Buhaienko. [Painting. Graphics: album] Kyiv: Mystetstvo, 174 p., illustrated. [in Ukrainian]
25. Vladych L. (1958) Tetiana Nylyvna Yablonska: monohrafiia. [Tetiana Nylyvna Yablonska: monograph] Kyiv: Derzh. vyd-vo obrazotvor. mystetstva i muzykh. lit., 63 p., illustrated. [in Ukrainian]
26. Svit Kateryny Bilokur (2000) Svit Kateryny Bilokur: kataloh tvoriv kolektsii Derzh. muzeiu ukr. narod. dekorat. mystetstva, author-comp. N. Rozsoshynska. [The World of Kateryna Bilokur: catalogue of works from the collection of the State Museum of Ukrainian Folk Decorative Art] Kyiv: Emma, 64 p., illustrated. [in Ukrainian]
27. Hlushchenko M. P. (1976) Kataloh, comp. I. I. Verba. [Catalogue] Kyiv: Polihrafknyha, 32 p. [in Ukrainian]
28. Marchuk I. S. (2004) Ivan Marchuk: al'bom-kataloh, comp. I. S. Marchuk. [Ivan Marchuk: album-catalogue] Kyiv: Atlant UEMSi, 519 p., illustrated. ISBN 966-95919-7-X. (BBK 85.103(4Ukr)6) [in Ukrainian]
29. Kataloh vystavky Kateryny Bilokur (2000) Kateryna Bilokur: katalog vystavky tvoriv: do 100-richchia vid dnia narodzhennia, ed.-comp. M. Marychevskiy, V. Perevalskiy. [Catalogue of Kateryna Bilokur's exhibition on her 100th anniversary] Kyiv: Redaktsiia zhurn. "Obrazotvorche mystetstvo", 16 p., illustrated. [in Ukrainian]
30. Kataloh vystavky M. P. Hlushchenka (1956) Kataloh vystavky tvoriv zasluhenoho diiacha mystetstv URSS M. P. Hlushchenka, comp. V. Alterman. [Catalogue of the exhibition of works by the honored artist of the USSR M. P. Hlushchenko] Kyiv, 78 p. [in Ukrainian]
31. Hlushchenko M. P. (2012) Kataloh vystavky "Hrafika 1930–1970 rokiv", Kyiv. nats. muzei ros. mystetstva, comp. O. Vasilenko, texts by E. Dymshyts, O. Lahutenko, ed. K. Alimcheva, transl. L. Herasymenko, O. Podshybitkina. [Exhibition catalogue "Graphics of 1930–1970", Kyiv National Museum of Russian Art] Kyiv: Zolote sechenia, 125 p., illustrated, portraits. [in Ukrainian]
32. Shyshko S. F. (1981) Serhii Fedorovych Shyshko: kataloh vystavky tvoriv. [Serhii Fedorovych Shyshko: exhibition catalogue] Kyiv: Mystetstvo, 84 p. [in Ukrainian]
33. Bilokur K. (1973) Kateryna Bilokur: komplet lystivok, art ed. V. Yevhen Perevalskiy. [Kateryna Bilokur: postcard set] Kyiv: Mystetstvo. (Maistry narodnoi tvorchosti), 15 postcards with captions in Ukrainian, Russian and English. [in Ukrainian]
34. Hlushchenko M. P. (1961) Kompekt lystivok, ed. Ivashynina. [Postcard set] Kyiv: Knyzhkova fabryka "Zhovten", 21 p. [in Ukrainian]
35. Kryvolap A. (2014) Anatolii Kryvolap: komplet lystivok. [Postcard set] Kyiv: Art Huss, 14 p. Biblioteka ukr. mystetstva. URL: <https://uartlib.org> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
36. Kvity Serhii Shyshka (1980) Kvity Serhii Shyshka: komplet lystivok. [The Flowers of Serhii Shyshko: postcard set] Kyiv: Mystetstvo, 12 p. URL: <https://uartlib.org> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
37. Yablonska T. (1957) Tetiana Nylyvna Yablonska: komplet lystivok. [Tetiana Nylyvna Yablonska: postcard set] Kyiv: Derzh. vyd-vo obrazotvor. mystetstva i muzykh. lit., 12 p. [in Ukrainian]
38. Konstytutsiia Ukrainy (1996) Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. No. 254k/96-VR. [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996] Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-bp> (accessed: 14.02.2025). [in Ukrainian]
39. Zakon Ukrainy "Pro kulturu" (2010) Zakon Ukrainy vid 14 hrudnia 2010 r. No. 2778-VI. [Law of Ukraine "On Culture", December 14, 2010] Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
40. Zakon Ukrainy "Pro profesiini tvorchy pratsivnyky ta tvorchy spilky" (1997) Zakon Ukrainy vid 7 zhovtnia 1997 r. No. 554/97-VR. [Law of Ukraine "On professional creative workers and creative unions", October 7, 1997] Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/554/97-bp> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
41. Zakon Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" (2022) Zakon Ukrainy vid 1 hrudnia 2022 r. No. 2811-20. [Law of Ukraine "On copyright and related rights", December 1, 2022] Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]

-
42. Ofitsiyni sait Anatoliia Kryvolapa (2025) Anatolii Kryvolap: personal website. URL: <https://anatolykryvolap.com> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
43. Ofitsiyni sait Ivana Marchuka (2025) Ivan Marchuk: prominent contemporary artist. URL: <https://ivan-marchuk.com> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
44. Mykhalchuk Vadym Volodymyrovych (2025) Mykhalchuk Vadym Volodymyrovych: personal website. URL: <https://mykhalchuk.org> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
45. Serhii Brandt (2025) Serhii Brandt: personal website. URL: <http://www.sergeybrandt.com> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
46. Personalna vystavka Valerii Davydova (2025) Personalna vystavka zhivopysnykh tvoriv chlena Nats. spilky khudozhnykiv Ukrainy Valerii Davydova "Plenerni podorozhi Valerii Davydova". [Personal exhibition of paintings by Valerii Davydov, member of the National Union of Artists of Ukraine] Osmerkin Museum. URL: <https://osmerkinmuseum.kr.ua> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
47. Virtualna vystavka do Dnia khudozhnyka (2025) Ukraina na polotni – do Dnia khudozhnyka: virtual exhibition. [Ukraine on canvas – to Artist Day: virtual exhibition] Lviv State University of Internal Affairs. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
48. Virtualna vystavka Oleha Shupliaka (2025) Shupliak O. Virtualna vystavka kartyn / Otsium Biblioteka na Rusanivtsi, Vilnyi prostir. [Oleh Shupliak: virtual art exhibition] URL: <https://www.youtube.com> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
49. Mystetstvo online – GALLERY 101 (2025) GALLERY 101: mystetstvo online. [GALLERY 101: online art resource] URL: <https://gallery101.com.ua/art-online> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]
50. Portal nezaleznykh khudozhnykiv (2025) Portal nezaleznykh khudozhnykiv Ukrainy. [Ukrainian Independent Artists Portal] URL: <https://painters.com.ua/vystavki> (accessed: 23.07.2025). [in Ukrainian]